

I. ROZKŁAD TREŚCI NAUCZANIA PAKIETU I

PAKIET I – *Bogactwo świata organizmów*

Treści tego pakietu wprowadzają ucznia w najważniejsze problemy, którymi zajmuje się współczesna biologia, i prezentują różnorodność przejawów życia na Ziemi. Pakiet ten obejmuje pięć działów.

Dział I – *Powitanie biologii* – jego celem jest wprowadzenie do biologii jako nauki, przedstawienie metod, którymi posługują się biolodzy, a także fundamentalnych teorii, na których współczesna biologia się opiera. Dzięki temu wprowadzeniu do biologii można w kolejnych działach podręcznika bez problemu posługiwać się takimi pojęciami, jak np. *ewolucja*.

Dział II – *Czynności życiowe organizmów* – porządkuje i uzupełnia wiadomości uczniów zdobyte na lekcjach przyrody w szkole podstawowej. Są tu omówione podstawowe czynności życiowe wykonywane przez różne organizmy. Dzięki temu w kolejnych działach podręcznika można już bez dodatkowych wyjaśnień posługiwać się takimi określeniami, jak *samożywność*, *oddychanie tlenowe* czy *rozmnażanie bezpłciowe*.

Działy III, IV i V – *Od bakterii do glonów, Świat roślin i Świat zwierząt bezkręgowych* – stanowią systematyczny przegląd organizmów.

Zakres treści w odniesieniu do poszczególnych lekcji przedstawiono w tabeli.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział I – Powitanie biologii			
1. Historia i współczesność biologii	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wskazanie ważnych etapów w rozwoju biologii jako nauki, ■ nazwanie dziedzin biologii, ■ określenie znaczenia najnowszych odkryć biologii i medycyny, ■ wskazanie zadań stojących przed biologią u progu XXI wieku. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Główne etapy rozwoju biologii. ● Podstawy współczesnej biologii tworzone w XIX wieku – teoria ewolucji, teoria komórkowa, prawa Mendla. ● Współczesna biologia jako zbiór zróżnicowanych dziedzin. ● Najnowsze odkrycia poszczególnych dziedzin biologii i medycyny (zwłaszcza ekologii i biologii molekularnej) i ich znaczenie dla człowieka. ● Zadania stawiane u progu XXI wieku przed biologią jako nauką. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza fragmentów tekstu z czasopism popularnonaukowych.
2. Źródła wiedzy biologicznej	<ul style="list-style-type: none"> ■ Podanie znaczenia podstawowych pojęć związanych z tworzeniem wiedzy biologicznej, ■ określenie zasad prowadzenia doświadczeń, ■ wskazanie etapów planowania doświadczeń zgodnie z zasadami metodologii badań. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Obserwacje i doświadczenia jako podstawowy sposób zdobywania wiedzy. ● Planowanie i przeprowadzanie doświadczeń. ● Znaczenie rzetelności i dokładności w ocenianiu i interpretowaniu uzyskanych wyników. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Dyskusja na temat wykorzystywania zwierząt w prowadzonych doświadczeniach naukowych.
3. Obserwacje organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nazwanie obiektów, które mogą być przedmiotem obserwacji z zastosowaniem różnych przyrządów, ■ przedstawienie zasad przygotowywania preparatu mikroskopowego, 	<ul style="list-style-type: none"> ● Znaczenie obserwacji w poznawaniu organizmów. ● Cechy poprawnej obserwacji. ● Etapy prowadzenia obserwacji. ● Przyrządy stosowane podczas obserwacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacja różnych organizmów gołym okiem, za pomocą lupy, binokularu, mikroskopu.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział I – Powitanie biologii			
3. Obserwacje organizmów cd.	<ul style="list-style-type: none"> ■ określenie kolejnych czynności podczas obserwacji z użyciem lupy, binokularu, mikroskopu, ■ wskazanie możliwości barwienia preparatów mikroskopowych. 		
4. Klasyfikacja organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wymienienie charakterystycznych cech dla danego gatunku, ■ wyjaśnienie znaczenia klasyfikacji organizmów, ■ uzasadnienie konieczności tworzenia nazw gatunkowych dla nowo poznanych organizmów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Różnorodność gatunkowa organizmów w najbliższym otoczeniu. ● Znaczenie możliwości porządkowania, czyli klasyfikowania organizmów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza i praktyczne zastosowanie atlasów i kluczy służących do oznaczania okazów naturalnych.
5. Oznaczanie organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Określenie roli oznaczania organizmów, ■ wskazanie zasad korzystania z atlasów i kluczy podczas oznaczania organizmów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Znaczenie rozpoznawania i oznaczania organizmów. ● Zasady oznaczania organizmów za pomocą różnych atlasów i kluczy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Ćwiczenia w oznaczaniu organizmów, za pomocą kluczy i atlasów. W miarę możliwości ćwiczenia w oznaczaniu organizmów za pomocą programu komputerowego.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział I – Powitanie biologii			
6. Budowa komórek	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wyjaśnienie, czym jest komórka, ■ wymienienie rodzajów komórek, ■ wskazanie podstawowych struktur komórkowych i podanie ich funkcji. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Komórkowa budowa organizmów. ● Podstawowe struktury komórkowe i ich rola. ● Różnorodność kształtów i budowy wewnętrznej komórek jako przystosowanie do pełnienia określonych funkcji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza schematów przedstawiających budowę komórek roślinnych i zwierzęcych. ▲ Analiza budowy wybranych struktur komórkowych.
7. Dowody ewolucji organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Przedstawienie dowodów świadczących o ewolucji, ■ wskazanie etapów przebiegu ewolucji, ■ określenie stopnia pokrewieństwa między wybranymi grupami organizmów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Podstawowe zasady przebiegu ewolucji. ● Dowody świadczące o ewolucji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza tabeli przedstawiającej etapy rozwoju świata roślin i zwierząt.
8. Założenia teorii ewolucji	<ul style="list-style-type: none"> ■ Przybliżenie zakresu działań Karola Darwina, ■ wskazanie czynników ewolucji, ■ określenie przyczyn powstania nowych gatunków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Zakres działań Karola Darwina i ich znaczenie. ● Czynniki ewolucji. ● Przyczyny powstawania nowych gatunków. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza ryciny ukazującej przyczyny powstawania nowych gatunków.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział I – Powitanie biologii			
9. Pięć królestw organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wymienienie nazw królestw grupujących organizmy kuli ziemskiej, ■ podanie charakterystycznych cech organizmów zaliczanych do poszczególnych królestw, ■ wskazanie drogi rozwoju ewolucyjnego królestw organizmów, ■ wyjaśnienie, że podział organizmów na królestwa jest efektem przyjętej w danej chwili umowy i w przyszłości może się zmieniać. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Porządkowanie świata żywego – królestwa. ● Cechy charakterystyczne organizmów zaliczanych do poszczególnych królestw. ● Królestwo protistów jako szczebel rozwoju organizmów jądrowych. ● Określenia powszechnie stosowane, lecz nie ujęte jako jednostki systematyki – <i>bezkregowce, glony</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Ćwiczenia mające na celu kształcenie umiejętności dostrzegania tych cech organizmów, dzięki którym przyporządkowano je do poszczególnych królestw.
Dział II – Czynności życiowe organizmów			
10. Sposoby odżywiania się organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Określenie, czym jest odżywianie się, ■ wykazanie różnorodności odżywiania się wśród organizmów cudzożywnych, ■ wykazanie różnic między odżywianiem samożywym i cudzożywym, ■ scharakteryzowanie przebiegu fotosyntezy. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Dostępność związków organicznych jako warunek przetrwania organizmów. ● Dwa sposoby pozyskiwania związków organicznych – samożywność i cudzożywność. ● Fotosynteza jako źródło energii i tlenu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza schematu przedstawiającego przebieg fotosyntezy. ▲ Analiza wykresu zależności intensywności fotosyntezy od stężenia dwutlenku węgla.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział II – Czynności życiowe organizmów			
11. Sposoby oddychania organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Określenie, czym jest oddychanie, ■ porównanie oddychania tlenowego i beztlenowego, ■ wykazanie różnic w wymianie gazowej roślin i zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Oddychanie jako przejaw życia organizmów. ● Oddychanie tlenowe i beztlenowe. ● Różnica między oddychaniem roślin a fotosyntezą. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Budowanie prostych schematów ukazujących wymianę gazową roślin i zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem wymiany gazowej zachodzącej u roślin w ciągu dnia i w nocy.
12. Sposoby rozmnażania się organizmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ Określenie, czym jest rozmnażanie się, ■ wskazanie na wybranych przykładach sposobów rozmnażania bezpłciowego, ■ wykazanie istoty rozmnażania płciowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rozmnażanie się jako warunek istnienia gatunków. ● Sposoby rozmnażania się organizmów. ● Rozmnażanie płciowe jako przyczyna większej zmienności organizmów. ● Wpływ rozmnażania płciowego na ewolucję organizmów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza danych zawartych na wykresie ukazującym dynamikę rozwoju bakterii w płynnej hodowli.
Dział III – Od bakterii do glonów			
13. Bakterie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wskazanie środowiska życia bakterii, ■ przedstawienie czynności życiowych bakterii, ■ określenie roli bakterii w przyrodzie i życiu człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia, budowa i czynności życiowe bakterii. ● Znaczenie bakterii w przyrodzie i życiu człowieka. ● Ważna rola bakterii jako destruktorów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacje mikroskopowe bakterii. ▲ Analiza schematu przedstawiającego obieg materii i przepływ energii w przyrodzie.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział III – Od bakterii do glonów			
14. Pierwotniaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wskazanie głównych grup organizmów zaliczanych do królestwa protistów, ■ scharakteryzowanie poszczególnych grup pierwotniaków, ■ określenie, czym są organelle, ■ podanie przykładów pierwotniaków chorobotwórczych i sposobów zapobiegania zakażeniom. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Główne grupy organizmów w królestwie protisty. ● Środowisko życia, budowa i czynności życiowe pierwotniaków. ● Pierwotniaki chorobotwórcze. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Założenie hodowli pantofelka (opis, s. 183) ▲ Obserwacje mikroskopowe pantofelka.
15. Grzyby i porosty	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omówienie cech wyróżniających grzyby spośród innych organizmów, ■ scharakteryzowanie czynności życiowych grzybów, ■ określenie, czym jest porost, ■ wskazanie możliwości wykorzystania skali porostowej do określenia stopnia skażenia środowiska. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia, budowa i czynności życiowe grzybów. ● Swoiste cechy grzybów. ● Porosty – budowa i ich rola w przyrodzie. ● Skala porostowa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacje makroskopowe pieczarki, pleśniaka (w zamkniętym słoiku!). ▲ Obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych strzępek pleśniaka, komórek drożdży. ▲ Ocenianie przy użyciu skali porostowej stopnia skażenia tlenkami siarki i azotu najbliższej okolicy.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział III – Od bakterii do glonów			
16. Rola grzybów w przyrodzie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wyjaśnienie terminu <i>destruenci</i> i podanie przykładów organizmów zaliczanych do tej grupy, ■ określenie sposobów odżywiania się grzybów, ■ wskazanie różnych form współżycia grzybów z organizmami innych gatunków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rola grzybów w rozkładzie materii organicznej. ● Grzyby jako pasożyty. ● Współżycie grzybów z innymi organizmami. ● Znaczenie grzybów w życiu człowieka, grzyby jadalne, niejadalne i trujące. ● Grzyby objęte ochroną prawną. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Ćwiczenie ukazujące powstawanie dwutlenku węgla podczas fermentacji alkoholowej. ▲ Rozpoznawanie pospolitych gatunków grzybów za pomocą atlasów.
17. Glony	<ul style="list-style-type: none"> ■ Podanie nazw królestw, do których są zaliczane glony, ■ wskazanie różnic między glonem jednokomórkowym, kolonijnym i wielokomórkowym, ■ omówienie sposobów rozmnażania się glonów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Glony jako grupa organizmów zaliczanych do trzech różnych królestw. ● Środowisko życia, budowa i czynności życiowe glonów. ● Różnice w budowie glonów. ● Znaczenie glonów w przyrodzie i życiu człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza schematów glonów jednokomórkowych, kolonijnych i wielokomórkowych. ▲ Obserwacje makro- i mikroskopowa plechy glonów.
Dział IV – Świat roślin			
18. Najstarsze rośliny lądowe	<ul style="list-style-type: none"> ■ Scharakteryzowanie grupy roślin zarodnikowych, ■ przedstawienie sposobu rozmnażania się roślin zarodnikowych ze wskazaniem roli wody w środowisku zewnętrznym, 	<ul style="list-style-type: none"> ● Podstawowa charakterystyka roślin zarodnikowych. ● Wskazanie, że płciowe rozmnażanie się roślin zarodnikowych jest uzależnione od obecności wody w środowisku zewnętrznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Rozpoznawanie roślin zarodnikowych w terenie, na ilustracjach lub okazów zielnikowych. ▲ Dyskusja na temat roli roślin zarodnikowych w przyrodzie.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział IV – Świat roślin			
18. Najstarsze rośliny lądowe cd.	<ul style="list-style-type: none"> ■ omówienie poszczególnych grup roślin zarodnikowych: mszaków, widłaków, skrzypów i paproci, ze wskazaniem na podobieństwa i różnice w budowie zewnętrznej i wewnętrznej, ■ omówienie roli roślin zarodnikowych w przyrodzie. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Podobieństwa i różnice w budowie zewnętrznej mszaków, widłaków, skrzypów i paproci umożliwiające rozpoznawanie tych roślin. ● Znaczenie paprotników w przyrodzie – warstwa mszysta w lasach, torfowiska, złoża węgla. 	
19. Rośliny nagozalążkowe	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wyjaśnienie pojęć: <i>nasiona</i>, <i>rośliny nasienne</i>, ■ przedstawienie sposobu rozmnażania się roślin nagozalążkowych, ■ wskazanie na uniezależnienie rozmnażania płciowego roślin nagozalążkowych od obecności wody w środowisku, ■ przedstawienie roli nasion w kolonizowaniu przez nagonasienne nowych terytoriów, ■ omówienie rozmieszczenia roślin nagozalążkowych na kuli ziemskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Proces rozmnażania się nagozalążkowych w świetle uniezależnienia go od obecności wody w środowisku. ● Budowa kwiatu, jego związek z pędem. ● Wskazanie na istnienie w zalążku substancji zapasowych. ● Przekształcenia kwiatu po zapłodnieniu. ● Powstawanie nasienia. ● Rola nasion w kolonizowaniu przez nagonasienne nowych terytoriów. ● Rozmieszczenie roślin nagozalążkowych na kuli ziemskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Rozpoznawanie najpospolitszych roślin nagozalążkowych za pomocą atlasów, przewodników bądź kluczy. ▲ Dyskusja o cechach, które pozwoliły roślinom nagozalążkowym osiągnąć sukces w kolonizowaniu lądów. ▲ Rozmowa o roli nagozalążkowych w życiu ludzi.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział IV – Świat roślin			
20. Rośliny okrytozalążkowe	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wyjaśnienie pojęć: <i>zależnia</i>, <i>rośliny okrytozalążkowe</i>, ■ omówienie rozmnażania się roślin okrytozalążkowych, ■ wskazanie etapów powstawania nasienia i przekształcania kwiatu po zapłodnieniu – zwrócenie uwagi na tworzenie się tkanki zapasowej, ■ omówienie związku budowy kwiatu ze sposobem zapyłania, ■ wskazanie związku budowy owocu ze sposobem rozsiewania nasion, ■ omówienie podstawowych sposobów bezpłciowego rozmnażania się roślin okrytozalążkowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Powstanie zalążni, przebieg procesu rozmnażania się okrytozalążkowych w świetle uniezależnienia go od negatywnych wpływów środowiska. ● Budowa kwiatu, rola poszczególnych jego części w zapyłaniu. ● Przekształcenia kwiatu po zapłodnieniu. ● Powstanie nasienia i owocu. ● Związek budowy kwiatów ze sposobami ich zapyłania oraz związek budowy owoców ze sposobami rozsiewania nasion. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Dyskusja na temat cech, które pozwoliły roślinom okrytozalążkowym prześcignąć pozostałe grupy roślin w kolonizowaniu łąd. ▲ Rozmowa o związku budowy kwiatu ze sposobem zapyłania i powiązania budowy owoców ze sposobem rozsiewania nasion. ▲ Rozpoznawanie pospolitych roślin okrytozalążkowych za pomocą atlasów, kluczy, przewodników.
21. Budowa wewnętrzna rośliny	<ul style="list-style-type: none"> ■ Określenie, czym jest tkanka, ■ ukazanie możliwości przepływu informacji między komórkami tego samego organizmu, ■ omówienie budowy i roli tkanek roślinnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Tkanki budujące organizm roślinny. ● Związek budowy tkanki z pełnią funkcją. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Przygotowywanie prostych preparatów mikroskopowych. ▲ Obserwacje mikroskopowe tkanek roślinnych.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział IV – Świat roślin			
22. Organy roślin – związek ich budowy i funkcji. Liść	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wyjaśnienie pojęcia – organ roślinny ■ wymienienie funkcji liści, ■ wskazanie budowy morfologicznej i anatomicznej liścia, ■ wyjaśnienie zależności między parowaniem a pobieraniem wody przez roślinę. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Organy budujące organizm rośliny. ● Budowa morfologiczna i anatomiczna liścia. ● Funkcje liści. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacja budowy tkankowej liścia przez mikroskop. ▲ Obserwacja organów roślinnych na samodzielnie wyhodowanych okazach fasoli.
23. Organy roślin – związek ich budowy i funkcji. Korzeń i łodyga	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wymienienie podstawowych funkcji korzenia i łodygi, ■ wyjaśnienie, czym jest osmoza, ■ omówienie różnorodności budowy zewnętrznej korzeni i łodyg, ■ scharakteryzowanie budowy tkankowej korzenia i łodygi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Budowa morfologiczna i anatomiczna korzenia i łodygi. ● Funkcje korzenia i łodygi. ● Zjawisko osmozy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacja plazmolizy i deplazmolizy. ▲ Obserwacja systemów korzeniowych i łodyg różnych roślin. ▲ Obserwacja bulwy ziemniaka, której wydrążone wnętrze wypełniono czystą wodą i roztworem cukru.
Dział V – Świat zwierząt bezkręgowych			
24. Gąbki, parzydełkowce	<ul style="list-style-type: none"> ■ Omówienie charakterystycznych cech gąbek, ■ wskazanie cech wspólnych i różniących parzydełkowce, ■ wyjaśnienie na dowolnych przykładach, co to jest symetria promienista. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia i wybrane czynności życiowe gąbek i parzydełkowców. ● Cechy wspólne, które pozwalają łączyć parzydełkowce w jedną grupę. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacje budowy zewnętrznej i odżywiania się stułbi oraz zakonserwowanych okazów meduzy chełbi modrej.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział V – Świat zwierząt bezkręgowych			
25. Plazińce i nicienie	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazanie cech budowy zewnętrznej tasiemca, samicy i samca glisty ludzkiej, ■ wyjaśnienie, na dowolnych przykładach zwierząt, co to jest symetria dwuboczna. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia i wybrane czynności życiowe plazińców i nicieni. ● Budowa ciała i czynności życiowe umożliwiające pasożytnictwo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Kształtowanie umiejętności analizowania i wnioskowania. ▲ Obserwacje budowy zewnętrznej zakonserwowanych okazów tasiemca i glisty ludzkiej. ▲ Analiza plansz przedstawiających cykl rozwojowy tasiemca i glisty ludzkiej.
26. Pierścienice i mięczaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wykazanie zależności między budową a środowiskiem życia dżdżownicy, ■ uzasadnienie pożytecznej roli dżdżownic w przyrodzie, ■ wskazanie charakterystycznych cech mięczaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia i budowa zewnętrzna pierścienic na przykładzie dżdżownicy. ● Znaczenie dżdżownic w przyrodzie. ● Środowisko życia i charakterystyczne cechy mięczaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacje budowy zewnętrznej okazów naturalnych dżdżownicy i ślimaka winniczka lub innego ślimaka, np. wodnego. ▲ Analiza ilustracji przedstawiających organizmy zaliczane do pierścienic i mięczaków.
27. Skorupiaki i pajęczaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wskazanie zależności między środowiskiem życia skorupiaków i pajęczaków a ich budową i czynnościami życiowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia i budowa zewnętrzna skorupiaków i pajęczaków. ● Wybrane czynności życiowe skorupiaków i pajęczaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacje okazów naturalnych – suchych lub formalinowych raka, okazów żywych rozwielitek i oczlików.

Nr i temat lekcji	Cele lekcji	Zakres treści	Zalecane ćwiczenia
Dział V – Świat zwierząt bezkręgowych			
27. Skorupiaki i pajęczaki cd.			<ul style="list-style-type: none"> ▲ Analiza pokrycia ciała i jego części oraz ilości i rodzaju odnóży.
28. Owady	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wykazanie zależności między budową owada a trybem jego życia, ■ wskazanie różnic w rozwoju owadów na wybranych przykładach, ■ scharakteryzowanie wybranych czynności życiowych owadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Środowisko życia i budowa zewnętrzna owadów. ● Wybrane czynności życiowe owadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ Obserwacja okazów naturalnych – suchych. ▲ Analiza pokrycia ciała, jego części oraz liczby i budowy odnóży. ▲ Obserwacja mikroskopowa skrzydła muchy.